

แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Procedure in increasing the potential and collaboration of housewife
agriculture community of Pa Pai Sansai, Chiang Mai

โดย

อาจารย์ ดร.ภัทริกา มณีพันธ์

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานของคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2557

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ 1) เพื่อพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ดีขึ้น 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ 4) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลป่าไผ่ดีขึ้น และผลการวิจัยมีดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ กลุ่มแม่บ้านได้เรียนรู้องค์ความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้การวางแผนงาน การทบทวนสถานการณ์กลุ่มและปัญหาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การฝึกเขียนโครงการ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การเรียนรู้การจัดการระบบบัญชี **แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านบรรจภัณฑ์** การเก็บข้อมูลการตี-ชมจากผู้บริโภค และการพบปะระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค จากการดำเนินการพบว่า การเก็บข้อมูลการตี-ชมจากผู้บริโภค ทำให้ผู้ผลิตทราบความต้องการของผู้บริโภคและการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้ผลิตได้ข้อมูลที่เป็นความจริงซึ่งสามารถนำคำติ-ชมดังกล่าวไปปรับปรุงให้เหมาะสมได้ **แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านบรรจภัณฑ์** การเรียนรู้หลักการปรับปรุงบรรจภัณฑ์ จากการดำเนินการพบว่าหลังจากที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการปรับปรุงบรรจภัณฑ์ แล้วได้มีการนำไปปรับใช้ในการปรับรูปแบบโลโก้ของกลุ่มเพื่อให้เหมาะสมมากขึ้น **แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด** กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้องค์ความรู้และการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาการตลาดดังนี้ การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบสื่อต่างๆ การขยายช่องทาง การตลาดใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการตลาด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่ม อาชีพ องค์ความรู้องค์ต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การประชุมร่วม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ การร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด กระบวนการมีส่วนร่วม การประสานงาน

Abstract

This study under the topic of "Procedure in increasing the potential and collaboration of housewife agriculture community of Pa Pai Sansai, Chiang Mai with the purpose of 1) to develop procedure in increasing the potential and collaboration in the group 2) to enhance developmental procedure in managing the group and 3) to develop collaboration procedure in the group and 4) to analyze factors affecting procedure in enhancing the potential and collaboration in the group.

The result show that the procedure in increasing the potential in the group is that housewife group should learn the related knowledge to apply in multi-perspectives; namely, planning, reviewing current situation and problems of the group, project setting up, field trip, accounting management. Procedure in increasing packaging comprises data collection on customer's perception about the product, meeting with customers to understand their real demands on the product, openness to attitude of customer so the product can be improved. In addition, learning how to make enticing packaging is vital. After the group has learned on this knowledge; they applied to their products. Marketing potential procedure, the group has learned of how to advertise in several medias, expanding marketing distribution and exchange of marketing knowledge.

Factors affecting the potential in managing and collaboration are leadership, relationships in the group, profession, knowledge related purpose of the group, regular meeting and lastly factor affecting collaboration among members are exchange of opinion, participation process and co-ordination process.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
บทที่ 1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบของงานวิจัย	5
ประวัติความเป็นมาของเทศบาลตำบลป่าไผ่	5
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี	6
ทฤษฎีด้านการบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้าน	6
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	13
วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล	13
การออกแบบการวิจัย	13
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	15
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	16
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	17
ขอบเขตของการวิจัย	17
บทที่ 4 ผลการวิจัย	18
ศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 4	
กลุ่ม ในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่	19
แนวทางการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 4 หมู่บ้าน	24

ผลการเรียนรู้จากการดำเนินการเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	30
ข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินงานการวิจัย	35
ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	36
ปัจจัยหนุนเสริม	38
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	39
สรุปผลการวิจัย	39
อภิปรายผล	42
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	45
ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป	46
บรรณานุกรม	47

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงจำนวนหมู่บ้าน ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	18
2	การเปรียบเทียบ การบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่	22
3	ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มน้ำพริกตาแดง บ้านหนองเต่าคำ	25
4	ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มพริกสาบสมุนไพร บ้านป่าไผ่	26
5	ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มน้ำพริกตาแดง บ้านศรีวังธาร	27
6	ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มขนมทองม้วน บ้านหนองเต่าคำใหม่	28
7	เปรียบเทียบการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน	29

สารบัญภาพ

ภาพ		ภาพ
1	ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเสวนาเรื่องแนวทางในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของคนในชุมชน	50
2	บริการวิชาการแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	50
3	มอบช่อดอกไม้ให้นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลป่าไผ่ ดร. ประกิต เสาร์แก้ว ประธานเปิดการบริการวิชาการในครั้งนี้	51
4	อธิบายแนวทางในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	51

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สตรีในภาคเกษตรปัจจุบันถือว่ามีบทบาทและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะแม่บ้านเกษตรกรซึ่งมีส่วนช่วยในการผลิตทางการเกษตรและการแปรรูปเพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เป็นการแบ่งเบาภาระของหัวหน้าครอบครัว และเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงทำให้กลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันและจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้น ประกอบกับกรมส่งเสริมการเกษตรได้ส่งเสริมให้สตรีในภาคเกษตรรวมตัวกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ปี 2511 เพื่อรับความรู้ทางด้านเคหกิจเกษตรและทางด้านการประกอบอาชีพการเกษตร ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและช่วยเสริมรายได้ให้ครอบครัวแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เสนอว่าสตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะสตรีมีประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีระบบก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมของประเทศ จากแนวคิดนี้ ในปี 2524 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรีเพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว 20 ปีที่ใช้สอดแทรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2520-2524) ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนมากขึ้น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพในชุมชน ซึ่งสตรีในฐานะแม่บ้านก็ได้รับการสนับสนุนโดยมุ่งไปที่การมีส่วนร่วมและพัฒนา โดยจัดตั้งเป็นกลุ่ม เช่นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหรือกลุ่มผู้หญิง ซึ่งต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนขึ้นเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน (วิเศษ, 2554) ปัจจุบันจำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกปี ซึ่งในปี 2546 มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาล 8,182 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,908 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554) อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าทุกกลุ่มจะประสบความสำเร็จหลายกลุ่มประสบปัญหาต่างๆ ในการทำงาน เช่น เรื่องของเวลา เงินทุน แรงงานการจัดการ การขนส่ง ช่องทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น จึงทำให้กรมส่งเสริมการเกษตรมีการแบ่งระดับของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรออกเป็น 3 ระดับคือ 1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแกนนำ (กลุ่มระดับขั้นที่ 1 ดี) 2) กลุ่มเกษตรกรพึ่งพาตนเอง (กลุ่มระดับขั้นที่ 2 ปานกลาง) 3) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร(กลุ่มระดับขั้นที่ 3 ต้องพัฒนา) เพื่อเป็นการช่วยกระตุ้นในการพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นและให้เกษตรกรมีการร่วมมือกันเพื่อยกระดับกลุ่มให้มีมาตรฐานมากขึ้นโดยทั่วไปแล้วกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมักจะมีการบริหารงานโดยยึดผู้นำเพียงคนเดียวให้อำนาจในการตัดสินใจโดยที่สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมน้อย จึงทำให้การมีส่วนร่วม

เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้เข้มแข็ง เพราะจะเป็นส่วนที่เชื่อมโยงกับทุกฝ่ายในกลุ่ม และมีผลต่อความก้าวหน้าของกลุ่ม ถ้าสมาชิกมีความร่วมมือที่ดีที่เหมาะสมกลุ่มก็จะสามารถพัฒนาไปได้ในปี 2550 เทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาล. 8,182 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,908 หลังคาเรือน โดยอาชีพหลักของเกษตรกร คือ การทำนาหรือรับจ้างทั่วไป (ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนราษฎร ณ ตุลาคม 2554) ซึ่งจะเห็นว่ามีการเกษตรมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ดังนั้นหากจะพัฒนาชุมชนตำบลป่าไผ่ให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องมีการพัฒนาสตรี โดยการเพิ่มบทบาทเสริมศักยภาพของสตรีในการพัฒนาตนเองและชุมชนมากขึ้น ในตำบลป่าไผ่แม่บ้านเกษตรกรได้รวมตัวตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อเป็นอาชีพเสริมตั้งแต่ ปี 2542 โดยได้รับการสนับสนุนจากเคหกิจเกษตร เกษตรตำบล พัฒนาการและในปัจจุบันคือ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ซึ่งปัจจุบันมีทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตจากการเกษตรและกลุ่มผลิตภัณฑ์นอกเหนือภาคเกษตร จำนวน 14 กลุ่ม

ภายหลังจากการได้ลงไปสำรวจพื้นที่ในครั้งแรกเมื่อช่วงเดือน เมษายน ปี 2550 เพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยการเข้าไปพูดคุยกับผู้นำกลุ่ม คือ ประธานกลุ่มในหลายหมู่บ้าน ทำให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของกลุ่มในเบื้องต้น ในแต่ละกลุ่มเนื่องจากการประกอบกิจกรรมต่างกัน ลักษณะของการบริหารจัดการกลุ่มก็แตกต่างกันด้วย หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดเวทีประมวลปัญหาขึ้นเป็นครั้งแรก ในวันที่ 10 พฤษภาคม ปี 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนในเรื่องของการทำวิจัยและการหาโจทย์วิจัยร่วมของหลายกลุ่ม จากการสะท้อนปัญหาจากแม่บ้านเกษตรกรซึ่งยังไม่สามารถกำหนดประเด็นที่ต้องการได้ แต่อย่างไรก็ตามการพบปะพูดคุยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความต้องการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในเบื้องต้น ต่อมาเมื่อมีการจัดเวทีครั้งที่ 2 ขึ้น วันที่ 24 มิถุนายน 2550 ทำให้ทราบถึงความต้องการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งต้องการพัฒนากลุ่มของตนเองให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่และต้องการช่วยหนุนเสริมกันเองภายในตำบลให้ก้าวไปพร้อมๆกัน โดยปัญหาหลัก ก็คือ ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ขาดความสามัคคี การตลาดไม่กว้างขวาง ต้องการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และขาดกระบวนการในการพัฒนากลุ่ม โดยมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่สนใจอยากจะปรับปรุงและพัฒนากลุ่มของตนเอง อยู่จำนวน 4 กลุ่มด้วยกัน โดยพร้อมที่จะเรียนรู้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคาดว่าจะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้แม่บ้านเกษตรกรสามารถพัฒนาได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ากลุ่มที่เหลือจะปฏิเสธการพัฒนาให้ดีขึ้น เพียงแต่ยังไม่พร้อมที่จะเรียนรู้กับกระบวนการนี้ ดังนั้น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นกลุ่มเป้าหมาย

แรก ที่ร่วมในการศึกษากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาแนวทางเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ดีขึ้น
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลป่าไผ่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. องค์ความรู้ด้านศักยภาพการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 4 หมู่บ้าน
3. องค์ความรู้ด้านแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 4 หมู่บ้าน
4. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไข/ ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการและพัฒนาความร่วมมือได้

นิยามศัพท์

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ:

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง การรวมกลุ่มของสตรีที่ทำงานในภาคเกษตรของตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 กลุ่ม

ความรู้ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง ความรู้ในการบริหารงานเรื่อง การจัดการกลุ่ม การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการพัฒนาการตลาดของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มในตำบลป่าไผ่

ศักยภาพ หมายถึง ชีตความสามารถของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของกลุ่มได้มากขึ้น ซึ่งดูได้จากตัวชี้วัด ได้แก่ กลุ่มมีการวางแผนงานที่ดีขึ้น มีความเข้มแข็งมากขึ้นมีการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การขยายช่องทางการตลาด การทำการผลิตที่เพิ่มขึ้น การปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ เป็นต้น

แนวทางการเพิ่มศักยภาพ หมายถึง วิธีการต่างๆที่ทำการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการกลุ่ม ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านการตลาด ได้ดีขึ้น เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่มโดยใช้ SWOT การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การฝึกเขียนโครงการ การเรียนรู้ระบบบัญชี เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง การที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

ความร่วมมือ หมายถึง การที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 5 กลุ่มเกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน มีการเชื่อมเครือข่ายกลุ่มผลิตภัณฑ์ ซึ่งดูได้จากตัวชี้วัด อาทิ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างกลุ่ม การวางแผนงานร่วมกัน การร่วมกันจัดกิจกรรมในระดับต่างๆ

ปัจจัย หมายถึง สาเหตุหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งแบ่งเป็น 2 หมวด ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

บทที่ 2

ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบของงานวิจัย

ประวัติความเป็นมาของเทศบาลตำบลป่าไผ่

ชุมชนป่าไผ่ เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 250 ปีมาแล้ว โดยการอพยพของราษฎรจากเมืองเชียงตุงประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ หรือ สหภาพพม่าในอดีต โดยสถานที่ดังกล่าวมีทำเลเหมาะสมแก่การอยู่อาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและมีดินฟ้าขึ้นอยู่มากมาย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ปีพุทธศักราช 2483 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ตำบลป่าไผ่” และต่อมาในปีพุทธศักราช 2539 ได้รับการยกฐานะให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่และในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นเทศบาลตำบลป่าไผ่

สภาพทั่วไปของเทศบาลตำบลป่าไผ่ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ บางส่วนเป็นภูเขาที่มีความลาดชัน สองข้างทางเป็นป่าไม้โปร่ง และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างห้วยใจ อ่างเก็บน้ำห้วยสะแล้ง และคลองชลประทาน ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์มาก

เทศบาลตำบลป่าไผ่ในปัจจุบัน มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลทั้งสิ้น 8,182 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,908 หลังคาเรือน ประกอบกับมีอาชีพในการทำนาทำสวน และมีอาชีพเสริม ได้แก่ การรับจ้างทั่วไป สินค้าขึ้นชื่อของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้แก่ ชาใบหม่อน สุรากลั่นชุมชน ผลิตภัณฑ์จากเครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป ศิลาตล และการจักสานไม้กึ่งต่างๆ

อาณาเขตติดต่อของเทศบาลตำบลป่าไผ่ ทิศเหนือติดกับเทศบาลตำบลหนองหาร และเทศบาลตำบลแม่แฝกใหม่ และเทศบาลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ติดกับเทศบาลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกติดกับ เทศบาลตำบลเมืองเส้น เทศบาลตำบลหนองແຫ່ງ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และทิศตะวันตกติดกับเทศบาลเมืองแม่ใจ เทศบาลตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี

ในปัจจุบันประชากรหญิงมีจำนวนมากกว่าประชากรชาย การเพิ่มบทบาทและส่งเสริมให้สตรีได้มีโอกาสมากขึ้นในการแสดงศักยภาพจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ประเทศมีการพัฒนามากขึ้น นอกจากนี้ กมลทิพย์ (2549) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีไว้ว่า ประเทศไทยมีประชากรทั้งประเทศจำนวน 64,261,000 คน (ข้อมูลปี 2554) เมื่อจำแนกตามเพศแล้วเป็นเพศชาย จำนวน 31,815,000 คน และเป็นหญิงจำนวนถึง 32,446,000 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 ของประชากรทั้งหมด จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นผู้หญิง และจากการวิจัย พบว่าผู้หญิงมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าผู้ชาย นอกจากประชากรของประเทศที่มีผู้หญิงมากกว่าผู้ชายและมีอายุเฉลี่ยมากกว่าแล้ว ยังพบว่าทั้งด้านบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในปัจจุบันมีความสำคัญมากขึ้นกว่าในอดีตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ผู้หญิงมิใช่มีบทบาทหน้าที่เป็นเพียงภรรยาและมารดาที่เลี้ยงดูบุตรภายในบ้านเท่านั้น มีหลายคนประกอบอาชีพการงานที่มีความรู้ความสามารถไม่แตกต่างไปจากผู้ชาย ผู้หญิงจึงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยผลักดันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาสตรีของไทยพบว่า ยังมีปัญหาอุปสรรคมากมาย ทั้งด้านการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพ โดยเฉพาะการศึกษาที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 60 ซึ่งพบมากในสตรีอายุ 40 ปีขึ้นไป เช่นเดียวกับโอกาสในการศึกษาต่อที่สตรีมีโอกาสน้อย การที่ผู้หญิงถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์และวัตถุทางเพศจากสื่อมวลชนที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขให้สตรีมีภาพลักษณ์ในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น ขณะเดียวกันผู้หญิงยังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมและความไม่มั่นคงในรายได้ การขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะและฝีมือ การไม่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้หญิงมีข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดแรงงานที่เป็นระบบ เพราะขาดความรู้ทักษะฝีมือและมีภาระครอบครัวทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าทำงานเป็นเวลาได้ แม้ตลาดแรงงานนอกกรอบจะเปิดโอกาสให้รับงานไปทำที่บ้านได้ก็ตามสำหรับด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสตรีในระดับต่างๆ นั้น พบว่า ขอบเขตการตัดสินใจของสตรียังจำกัดอยู่เพียงครัวเรือน ขณะที่ผู้ชายมีอำนาจการตัดสินใจด้านการลงทุนและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของครอบครัว ทั้งนี้ เพราะค่านิยมในสังคมและครอบครัวยังมอบหมายบทบาทในฐานะมารดา ภรรยา และลูกสาวให้จัดการเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว และมอบให้ผู้ชายมีบทบาทนำในการหาเลี้ยงครอบครัว การเป็นผู้แทนครอบครัวในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ นอกจากนั้น บทบาท

ของสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในระดับชุมชนพบว่า สตรีมีบทบาทน้อยแม้จะมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของสตรีในรูปแบบต่างๆ แต่บทบาทสตรีที่มีในกลุ่ม/องค์กรก็ยังเป็นองค์การเฉพาะด้านไม่มีอิทธิพลในการชี้นำการพัฒนาท้องถิ่นมากนัก เช่นเดียวกับในระดับประเทศที่พบว่าสตรียังมีบทบาทน้อยมาก จากสถานการณ์ของสตรีในด้านต่างๆ ดังกล่าวประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งปัจจัยด้านบวกและด้านลบรวมทั้งสภาพแวดล้อมพบว่า การดำเนินงานด้านสตรีในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาสตรีทั้งด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี และสื่อสารมวลชนทุกประเภท คือ มีกฎหมายที่สามารถแก้ปัญหาของสังคม และอำนวยความสะดวกให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้สตรีได้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพการจัดการเลือกปฏิบัติเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมวลชนที่มีความก้าวหน้าและนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่างๆ ทำให้สตรีมีช่องทางในการแสวงหาข่าวสารที่หลากหลาย ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสตรีจำเป็นต้องเท่าทันในการพิจารณาเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อใช้ในการพัฒนาตนเอง

แนวคิดว่าด้วยบทบาทชายหญิงกับการพัฒนา (Gender and envelopments: GAD)

แนวทางหญิงชายกับการพัฒนา เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย และมองเห็นพลังของผู้หญิงในฐานะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงมากกว่าเป็นเพียงผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา และแสดงถึงความต้องการของผู้หญิงที่จะร่วมกันเป็นพลังที่ส่งผลกระทบต่อการเมือง นอกจากนั้นแนวทาง GAD ยังสร้างเงื่อนไขให้ผู้หญิงเข้าถึงการศึกษา เทคโนโลยีสุขภาพ สิทธิทางกฎหมาย รวมถึงตำแหน่งของผู้หญิงทางสังคม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงกับชาย วิเศษ (2544) อ้างถึง Kate Young (1997) ได้นำเสนอลักษณะของแนวทาง GAD บางประเด็นในยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ

1. แนวทาง GAD ไม่ได้เน้นความสำคัญของผู้หญิงแต่เพียงอย่างเดียว แต่เน้นความสัมพันธ์ของทั้งหญิงและชาย ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่วางอยู่บนฐานปัจจัยต่างๆ เช่น ชนชั้น ศาสนา เชื้อชาติและชาติพันธุ์อีกด้วย
2. แนวทาง GAD มองผู้หญิงในฐานะผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่มองเพียงผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงทุกคนจะเข้าใจ และตระหนักร่วมกันถึงการตกอยู่ในสถานะเป็นรองและจะนำไปสู่ความเข้าใจในโครงสร้างการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิง

3. แนวทาง GAD ไม่ได้มุ่งไปที่บทบาทของผู้หญิงที่เน้นในด้านการผลิตซ้ำทางสังคมเพื่อที่จะเข้าใจแบบแผนชีวิตของผู้หญิงจะต้องมองเชื่อมโยงทั้งองค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมทั้งความสัมพันธ์ของชีวิตภายในครอบครัว และองค์กรอื่นๆ เช่น การทำงานในชีวิตประจำวัน

4. การพัฒนาในตัวของตัวเองเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนที่ทำให้ปัจเจกบุคคลมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การทำให้ดีขึ้นในที่นี้หมายถึงความสามารถทางสังคมที่ต้องการสร้างสรรค์ทางวัตถุและอารมณ์และตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ซึ่งแนวทาง GAD จะตรวจสอบว่าใครได้ประโยชน์ใครเสียประโยชน์ สิทธิความเสมอภาคเท่ากันหรือไม่

5. แนวทาง GAD ให้ความสำคัญกับการกระจายผลประโยชน์การมีอำนาจ การถือครองผลประโยชน์ และต้องการให้ผู้หญิงจัดตั้งองค์กรของตนเองเพื่อเพิ่มอำนาจในระบบเศรษฐกิจและการเมืองมิใช่ถูกบีบบังคับให้อยู่ในบริเวณบ้าน

6. แนวทาง GAD ยังต้องการให้รัฐเข้ามาสนับสนุนโครงการสวัสดิการการดูแลเด็ก อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งในครอบครัวและช่องว่างระหว่างวัย สนับสนุนนโยบายทางการศึกษาการจัดตั้งสหภาพเพื่อส่วนรวม และองค์กรชุมชนสำหรับประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2525) เสนอว่าสตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะสตรีมีประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีระบบก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมของประเทศ จากแนวคิดนี้ในปี 2522 ได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรีเพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว 20 ปี ที่ใช้สอดแทรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนมากขึ้น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพในชุมชน ซึ่งสตรีในฐานะแม่บ้านก็ได้รับการสนับสนุนโดยมุ่งไปที่การมีส่วนร่วมและพัฒนา โดยจัดตั้งเป็นกลุ่ม เช่นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหรือกลุ่มผู้หญิง ซึ่งต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนขึ้นเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน (วิเศษ, 2544)

การพัฒนาสตรีเกษตร

บทบาทสตรีเกษตรกรในด้านสังคมในอดีตสตรีไทยนับว่าเป็นผู้มีบทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ มีการหล่อหลอมทางสังคม และรับภาระงานเฉพาะเพศมาโดยตลอด เช่น การให้กำเนิดบุตรธิดา การทำงานบ้านและความไม่เท่าเทียมกันทางกฎหมาย สตรีจึงมีส่วนร่วมในการใช้แรงงานที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากผู้ชายวัยฉกรรจ์มักถูกเกณฑ์เข้ารับ

ราชการทหารภายใต้ระบบไพร่เป็นเวลานาน ดังนั้นสตรีจึงจำเป็นต้องเข้าจัดการงานด้านเกษตรกรรมและค้าขาย ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นนัยด้วยการศึกษา ขาดโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมเทคโนโลยีและทักษะต่างๆ (สุธีรา และเมธี, 2531) การพัฒนาสตรีเกษตรในระบบส่งเสริมการเกษตรสตรีเกษตรได้รับการกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในระบบส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่ปี 2511 และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรครั้งแรกในปี 2515 ที่หมู่บ้านป่าคา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และในปี 2519 ได้มีการบรรจุเจ้าหน้าที่งานเคหกิจเกษตรประจำอำเภอ เพื่อให้ทำงานควบคู่กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอื่น ๆ เน้นการพัฒนาสุขภาพอนามัยของครอบครัว ส่งเสริมให้แม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ด้านเคหกิจเกษตรและประกอบกิจการเกษตรเพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัวปัจจุบันมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั่วประเทศ 12,626 กลุ่ม สมาชิก 432,607 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554: 4) สถานภาพกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ไม่มีกฎหมายรองรับ มีแต่เพียงกฎข้อบังคับที่กำหนดกันเองของกลุ่ม แต่มีผลงานมากมาย ฝ่ายเคหกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (2528: 4) กล่าวว่า การที่จะส่งเสริมให้สตรีเกษตรได้มีโอกาสสูงขึ้นในการเพิ่มพูนความรู้และการพัฒนาขีดความสามารถในด้านการเกษตรนั้น นอกจากนโยบายโครงการต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนอยู่แล้ว ความเข้าใจอันถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทสตรีเกษตรของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการส่งเสริมเกษตรกร ผู้เข้ารับความรู้และผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องบทบาทของสตรีเกษตร และต้องตระหนักว่าการพัฒนาการเกษตร จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างน่าพอใจ ถ้ายังยึดหลักเดิมว่าสตรีเกษตรมีบทบาทแต่เพียงการบ้านการเรือน และการเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

พงษ์ศักดิ์ (2534) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกลุ่มไว้ว่า กลุ่มคือหน่วยงานที่เล็กที่สุดในระบบสังคม ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่อย่างน้อยสองคนเป็นสมาชิก สมาชิกแต่ละคนมีสถานภาพตลอดจนบทบาทและหน้าที่ที่ต่างกัน แต่บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องผูกพันซึ่งกันและกัน ในระยะเวลาและในลักษณะที่ก่อให้เกิดกิจกรรมเป็นวัฏจักรของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเป็นสำคัญ การที่สามารถบ่งบอกหรือแยกลักษณะของกลุ่มออกได้ตามความหมายนั้นย่อมจะมีลักษณะเช่นนี้

1. กลุ่มจะต้องมีความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นน้ำหนึ่งใจเดียวในส่วนที่เกิดจากมวลสมาชิก
2. กลุ่มย่อมต้องเกิดความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มหรือสมาชิก สมาชิกต้องมีโอกาสที่จะสร้างสรรค์ เรียนรู้จากผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. มวลสมาชิกต้องมีความสามารถที่จะแสดงออกหรือทำงานร่วมกันที่จะนำกลุ่มเข้าสู่เป้าหมายได้

ประเวศ (2538) ได้อธิบายการรวมกลุ่มว่าเกิดขึ้นจากเงื่อนไขต่างๆ คือ การรวมกลุ่มเกิดจากการมีภาระปัญหาร่วมกันในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น ปัญหาเรื่องการเกษตรในชุมชน ซึ่งกลุ่มเกิดขึ้นจากการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปสนใจที่จะทำงานร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันรวมทั้งมีอุดมการณ์ในเรื่องเดียวกัน เช่น อุดมการณ์ในการจัดการเอารัดเอาเปรียบ

เสรี (2536) ได้ให้แนวคิดในการรวมกลุ่มคือ การรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากการปรับตัวของชุมชนเพื่อต่อสู้กับการถูกเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกชุมชน โดยหันมารวมกลุ่มเพื่อดูแลทรัพยากรในชุมชน เช่น กลุ่มสับปะรด กลุ่มทอผ้า กลุ่มกระเทียม เป็นต้น

ม.ร.ว. อติณ (2538) ได้อธิบายถึงกลไกสำคัญที่เป็นพลังขับเคลื่อน ได้แก่ การรวมตัวของระบบเครือข่าย ความเข้มแข็งของการรวมตัวในระบบเครือข่ายในหมู่บ้านอีสาน เพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน เมื่อประสบปัญหาหนึ่งๆ การรวมตัวพึ่งพาอาศัยกันสามารถระดมความคิดและกำลังกายเพื่อทำงานได้ง่าย เมื่อรวมตัวในระบบครอบครัวเข้มแข็งแล้วส่งผลให้การรวมตัวในระดับกลุ่มเข้มแข็งต่อไป ยกตัวอย่างกรณี กลุ่มสหกรณ์ข้าวของพ่อหลวงหนาน ซึ่งมีแนวคิดกลไกจากการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือกันในชุมชน

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2539) อ้างใน วรทัศน์, 2546) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไว้ว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง สตรีในภาคเกษตรมีความสนใจและตั้งใจรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพเกษตร โดยยึดมั่นอุทิศตนช่วยเหลือกลุ่ม และเพื่อนสมาชิกด้วยความเสียสละ เพื่อให้ครอบครัวและสังคมเกษตรกรรมมีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้

ทฤษฎีด้านการบริหารจัดการกลุ่มแม่บ้าน

การบริหารจัดการสามารถ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน (Functions) คือ จากการศึกษาของมนเทียร (2549) เรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าในจังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวว่า

ทฤษฎีด้านการจัดการ (Management) ตามทฤษฎีของ Harold Koontz อ้างใน มณเทียร (2549) ไว้ว่าการจัดการสามารถแบ่งเป็น 5 อย่าง คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการในการใช้ความคิดอย่างรอบคอบ เพื่อทำการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร (What) ทำไมจึงทำ (Why) จะทำเมื่อไหร่ (When) ทำในพื้นที่ไหน (Where) ใครเป็นผู้รับผิดชอบ (Who) และจะดำเนินการอย่างไร (How)
2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างของงานต่างๆ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ในการทำงานให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้งานขององค์กรบรรลุผลสำเร็จได้
3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การคัดเลือกและการบรรจุคนเข้าทำงานและรักษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในตำแหน่งต่างๆ ในองค์กร ซึ่งผู้บริหารต้องวางแผนกำลังคนสำหรับตำแหน่งต่างๆ แล้วประเมินกำลังคนที่มีอยู่ จากนั้นดำเนินการคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสม และฝึกอบรมให้บุคลากรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
4. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การใช้ความสามารถชักจูงคนของผู้บริหาร ให้ปฏิบัติงานอย่างดีที่สุด ให้องค์การสามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้
5. การควบคุม (Control) หมายถึง การกำกับให้กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินงานไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนงานที่วางไว้

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีความหมายว่า การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการคือ (ทวีทอง, 2527)

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคลที่บังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มจะกระทำ การที่สนองตอบต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็น

เจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด (วันชัย, 2546)

หลักของการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Meaningful participations) ไม่วางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น หากการตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผลและชอบธรรมก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของการมีส่วนร่วม ก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการที่ประยุกต์ใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการหาแนวทางเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้นำกระบวนการและแนวคิดต่างๆมาปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มรวมถึงแนวทางการสร้างความร่วมมือเพื่อเป็นการหนุนเสริมให้เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมากขึ้น ซึ่งทีมวิจัยได้กำหนดแนวทางการศึกษาโดยขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

การออกแบบการวิจัย

1. ขั้นเตรียมการ

- โดยการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลพื้นฐาน
- ช่วงการค้นโจทย์วิจัย/หาทีมวิจัยร่วม

2. ขั้นตอนการ

- แนวทางการปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการกลุ่ม
- แนวทางปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพด้านคุณภาพ
- แนวทางปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพด้านบรรจุภัณฑ์
- แนวทางปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด
- เวทีการร่วมสร้างตัวชี้วัดของการดำเนินงาน
- การจัดเวทีสังเคราะห์กลุ่ม
- การสัมภาษณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
- การสรุปผลการวิจัย

สถานที่

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านหนองเต่าคำ หมู่บ้านป่าไผ่ หมู่บ้านศรีวังธาร และหมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประชากร

พื้นที่กลุ่มเป้าหมายโครงการวิจัย ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

- 1) กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 2 บ้านหนองเต่าคำ
- 2) กลุ่มพริกสาบสมุนไพร หมู่ 3 บ้านป่าไผ่
- 3) กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 8 บ้านศรีวังธาร
- 4) กลุ่มขนมทองม้วน หมู่ 9 บ้านหนองเต่าคำใหม่

เนื่องจากตำบลป่าไผ่ยังคงเป็นตำบลที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ทั้งๆที่อยู่ในเขตอำเภอสนทราย รวมทั้งเป็นตำบลที่ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพจำนวน 8 กลุ่ม โดยสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มอาชีพทางการเกษตรและกลุ่มอาชีพนอกภาคเกษตร จากจำนวนกลุ่มอาชีพทั้งหมด พบว่าส่วนใหญ่สถานการณ์กลุ่มยังอยู่ในช่วงการปรับปรุงและพัฒนา ในองค์ประกอบต่างๆเช่นการจัดการกลุ่ม ความร่วมมือ และความสามัคคีกลมเกลียว โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 4 กลุ่มนี้เป็น กลุ่มตัวอย่างของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ผู้นำและสมาชิกมีความพร้อมในการร่วมเรียนรู้และร่วมหาแนวทางเพื่อพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นและเพื่อเป็นแรงกระตุ้นและหนุนเสริมให้กับกลุ่มอื่นๆ โดยการคัดเลือกทีมวิจัยร่วมนั้นผู้วิจัยคัดเลือกจาก

- 1) กลุ่มที่เป็นแม่บ้านเกษตรกรจริงๆ และปฏิบัติงานจากกลุ่มที่ไม่ได้เป็นกลุ่มนิติบุคคล
- 2) กลุ่มที่ประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการเกษตร คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตรและได้รับประโยชน์โดยตรงจากการปฏิบัติงาน
- 3) ความสนใจและความพร้อมของกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่กลุ่มเป้าหมายโครงการวิจัย ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทีมิวิจัย และวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและวิธีการตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) มีการกำหนดไว้ 2 แบบ คือ แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือทั้ง 2 แบบ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนโดยการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ เช่น ประวัติการก่อตั้ง สถานการณ์ โครงสร้างกลุ่ม การดำเนินงานปัญหาอุปสรรค แนวทางการปรับปรุง เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัยทั้งนี้นอกจากตัวแทนกลุ่มต่างๆแล้วยังทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ เนื่องจากเป็นภาระหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยตรง ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนั้นผู้วิจัยใช้ในการสร้างความคุ้นเคย สนทนากับกลุ่ม การเรียนรู้วิถีชีวิต สถานการณ์กลุ่ม รวมถึงการซักถามในบางประเด็นที่ต้องการข้อมูลแบบเจาะลึก เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลในการศึกษา ทั้งนี้สังเกตเห็นว่าผู้ที่ให้ข้อมูลนั้นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการพูดคุย ซักถาม เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจและรู้ข้อมูลกลุ่มเป็นอย่างดี

2. การสังเกต (Observation) ได้กำหนดไว้ 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือบางครั้งเรียกว่า การสังเกตภาคสนาม (Field observation) คือ การที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตร่วมกับกลุ่มทีมิวิจัยในกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุมประจำเดือนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การจัดเวทีประชุมในการแลกเปลี่ยนต่างๆ การจัดกิจกรรมตลาดนัด เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีนี้ควบคู่กับการสัมภาษณ์ และการจดบันทึก เพราะขณะที่สัมภาษณ์ก็จะสังเกตปรากฏการณ์และพฤติกรรมบางอย่างของทีมิวิจัย ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตโดยตรง โดยไม่ให้ทีมิวิจัยร่วมรู้ตัว โดยสังเกตพฤติกรรม อารมณ์ และการแสดงออก ของทีมิวิจัยร่วม จากการพูดคุย การสัมภาษณ์ การซักถาม เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมักจะบอกเล่าเรื่องราว ตามความรู้สึกและแสดงอารมณ์อย่างเต็มที่โดยไม่รู้ตัว ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลอีกระดับหนึ่งเพื่อนำมาวิเคราะห์ภายหลัง

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสนทนากลุ่มหรือการจัดประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เป็นประจำสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ นับตั้งแต่ช่วงแรกของการค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในประเด็นที่นำมาทำการวิจัย และการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นตามแผนปฏิบัติการการสนทนากลุ่มย่อยเป็นการระดมความคิดของกลุ่มคนในเวทีประชุมที่สะท้อนมุมมอง และแสดงความคิดเห็นรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นับเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิด มุมมอง องค์ความรู้ และได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มาก

4. การจดบันทึก ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ในช่วงของการลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ตามสถานการณ์จริง และใช้การบันทึกหลังจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ได้จากการสังเกตหรือค้นพบเพื่อนำมาเรียบเรียงให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น การจดบันทึกจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการโครงการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถจำแนกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ พูดคุย จัดประชุมกลุ่ม กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจดบันทึกข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อเรียบเรียงใหม่ให้เกิดเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ถูกรวบรวมไว้แล้ว เช่น เอกสารรายงานการวิจัย บทความ วารสารตีพิมพ์ หนังสือต่างๆ รวมถึงข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และนำมาประกอบการอภิปรายผลการวิจัยที่เกิดขึ้น การศึกษาเอกสารจากหนังสือเรียน หนังสืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น บทความ อินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์ รวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานเพื่อนำมาประกอบการดำเนินงาน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ คือการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการกลุ่ม โดยแบ่งได้เป็น 4 ด้านคือ ด้านการจัดการ ด้านคุณภาพ ด้านบรรรจุภัณฑ์ และด้านการตลาด รวมถึงการพัฒนาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งผลที่ได้จากการดำเนินการ จัดเวทีประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถอธิบายถึงขั้นตอนของแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและอธิบายถึงปัจจัย/เงื่อนไขของการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนของกลุ่มที่มีผลต่อการพัฒนาและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวมถึงการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยวิธีการตีความ สรุปความที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้พบประสบจากการดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านหนองเต่าคำ หมู่บ้านป่าไผ่ หมู่บ้านศรีวังธาร และหมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่มและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือให้ดีขึ้น โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดตามหัวข้อต่างๆดังนี้ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จาก 4 หมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านหนองเต่าคำ หมู่บ้านป่าไผ่ หมู่บ้านศรีวังธาร และหมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่ ในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ตำบลป่าไผ่ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน ได้แก่

ตาราง 1 แสดงจำนวนหมู่บ้าน ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

หมู่ที่ 1 หมู่บ้านเมืองซอน	หมู่ที่ 2 หมู่บ้านหนองเต่าคำ
หมู่ที่ 3 หมู่บ้านป่าไผ่	หมู่ที่ 6 หมู่บ้านบ้านโป่ง
หมู่ที่ 7 หมู่บ้านศรีบุญเรือง	หมู่ที่ 8 หมู่บ้านศรีวังธาร
หมู่ที่ 9 หมู่บ้านหนองเต่าคำใหม่	หมู่ที่ 11 หมู่บ้านท่ายาว
หมู่ที่ 12 หมู่บ้านหม้อ	หมู่ที่ 13 หมู่บ้านพัฒนาทรายแก้ว
หมู่ที่ 14 หมู่บ้านหนองหลวง	หมู่ที่ 15 หมู่บ้านเกษตรพัฒนา
หมู่ที่ 16 หมู่บ้านหนองป่าข้าว	หมู่ที่ 17 หมู่บ้านพะใต้พัฒนา

จำนวนประชากรและครัวเรือน

มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลทั้งสิ้น 8,182 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,908 หลังคาเรือน (ข้อมูลสำนักงานทะเบียนราษฎร ณ เดือนตุลาคม 2556)

บทบาทของสตรีในการสร้างรายได้

เนื่องจากตำบลตำบลป่าไผ่ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของชุมชน เช่น พื้นที่ที่เป็นชุมชนการเกษตร พื้นที่ที่เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งการเกษตร ทำให้การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่มีหลากหลายอาชีพด้วยกัน คือ การเกษตร ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ ธุรกิจส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกษตร ค้าขาย และรับจ้าง ซึ่งสตรีในชุมชนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างรายได้ เพราะไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดมักจะเห็นแม่บ้านเกษตรกรกระตือรือร้นที่จะทำเสมอ และทำได้ทุกอย่าง ปัจจุบันจะเห็นว่าสตรีแม่บ้านมีการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้เสริมซึ่งถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งของสตรีในชุมชน

ศักยภาพด้านการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้ง 4 กลุ่ม ในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

1. กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 2 บ้านหนองเต่าคำ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

การบริหารจัดการกลุ่ม

1. ด้านการจัดการ มีการวางระบบโครงสร้างของกลุ่มอย่างชัดเจน ใช้ระบบการรวมหุ้นสมาชิก หุ้นละ 100 บาท เพื่อเก็บเป็นต้นทุนการผลิต อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับที่คณะกรรมการหรือผู้นำกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ มีการจัดวาระการประชุมประจำปีแต่ไม่ค่อยมีการประชุมปรึกษาหารือกัน

2. ด้านการผลิต ทำการผลิตเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 10 -20 กิโลกรัม ใช้แรงงานครั้งละ 3-4 คน วัตถุดิบส่วนใหญ่ได้มาจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกในตำบลป่าไผ่ และซื้อมาจากตลาดในเมือง ส่วนแรงงาน จะเป็นทีมงานเดิมเป็นส่วนใหญ่โดยจ่ายเป็นค่าแรงคนทำงาน ส่วนสมาชิกที่เหลือจะได้รับเงินปันผลรายปี

3. ด้านการเงิน มีการทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม

4. ด้านการตลาด มุ่งเน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยมีการจำหน่ายนอกพื้นที่ ลักษณะการจำหน่ายมีทั้งการให้เชื่อสินค้า การขายปลีกและการขายส่ง ช่วงที่วัตถุดิบมีราคาแพงก็จะลดปริมาณ ผลิตภัณฑ์ลงเล็กน้อย แต่ไม่ขึ้นราคา

2. กลุ่มพริกlaubสมุนไพโร หมู่ 3 บ้านป่าไผ่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การบริหารจัดการกลุ่ม

1. ด้านการจัดการ ไม่มีการรวมหุ้น มีการแยกโครงสร้างกลุ่มชัดเจน มีการจัดวาระการประชุมประจำปีและมีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นครั้งคราว โดยยึดหลักการปฏิบัติตามแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติคือมีการหารือเมื่อมีประเด็นเร่งด่วน หรือการแบ่งเงินปันผลรายปี

2. ด้านการผลิต วัตถุดิบส่วนใหญ่จะซื้อมาจากตลาดในเมืองและหาในหมู่บ้าน (ใช้สมุนไพโร 20 -22 ชนิด) ส่วนแรงงาน จะเน้นการช่วยกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งต้องสละเวลามาทำโดยไม่ได้ค่าแรง

3. ด้านการเงิน มีการทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม

4. ด้านการตลาด เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีการจำหน่ายนอกพื้นที่ ซึ่งมีทั้งชายปลีกและชายส่ง

3. กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 8 บ้านศรีวังธาร ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การบริหารจัดการกลุ่ม

1. ด้านการจัดการใช้ระบบการรวมหุ้นกับสมาชิก หุ้นละ 100 บาท มีการแบ่งเงินปันผลในแต่ละปี ร้อยละ 10 บาท อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ประธานและคณะกรรมการกลุ่มเป็นหลัก ขาดการปรึกษาหารือภายในกลุ่มเพราะสมาชิกมีเยอะ อาศัยการปฏิบัติแบบเดิมๆ คือมีการประชุมต่อเมื่อมีการแบ่งเงินปันผลหรือเกิดเรื่องเร่งด่วน

2. ด้านการผลิต วัตถุดิบส่วนใหญ่จะซื้อมาจากตลาดในเมืองเชียงใหม่ เพราะมีราคาถูกและมีวัตถุดิบครบตามต้องการ คือ พริก กระเทียม ปลาร้า มีการผลิตด้วยกรรมวิธีที่สะอาด สดและใหม่ ส่วนแรงงาน จะเน้นการช่วยกันของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งก็เป็นทีมงานเดิมตลอดแต่จะได้รับการจ้างแรงงานซึ่งต้องสละเวลามาทำ ส่วนสมาชิกคนอื่นก็จะได้รับการปันผลตอนสิ้นปีเพียงอย่างเดียว เพราะมีอาชีพประจำและทนต่อกรรมวิธีในการผลิตที่ทั้งร้อนอบอ้าวและมีกลิ่นฉุนไม่ไหว ขาดการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มรวมตัวกันได้ยาก

3. ด้านการเงิน มีการทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม

4. ด้านการตลาด เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่เพราะถือว่าเป็นอาหารท้องถิ่นที่นิยมบริโภคภายในท้องถิ่นภาคเหนือ ยังไม่ค่อยมีการจำหน่ายนอกพื้นที่ภาคเหนือแต่ก็มีบ้างถ้ามีการสั่งซื้อ ซึ่งลักษณะการขายมีทั้งขายปลีกและขายส่ง

4. **กลุ่มชนมทองม้วน** หมู่ 9 บ้านหนองเต่าคำใหม่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

การบริหารจัดการ

1. ด้านการจัดการ เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมี 9 คน ค่อนข้างที่จะควบคุมได้และพบปะกันเป็นประจำ ทำให้มีการพูดคุยกันบ่อย แต่อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ผู้นำกลุ่มเป็นหลัก

2. ด้านการผลิต วัตถุดิบส่วนใหญ่ เช่น กะทิ แป้ง น้ำตาล จะซื้อมาจากตลาด ซึ่งจะใช้แต่ของที่มีประโยชน์มีคุณค่าทางอาหาร และทำการผลิตด้วยกรรมวิธีที่สะอาด สดใหม่ และใช้ผลไม้ตามฤดูกาลมาผลิต ส่วนแรงงาน จะเน้นการช่วยกันของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งก็เป็นทีมงานที่มีหน้าที่ประจำอยู่แล้วเพราะในการทำขนมจะใช้แรงงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งต้องสละเวลามาทำ

3. ด้านการเงิน มีการทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม

4. ด้านการตลาด เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ตามร้านค้าในตลาดหรือร้านค้าชุมชน ซึ่งยังไม่ค่อยมีการบุกเบิกตลาดนอกพื้นที่เพราะยังไม่มีจุดเด่นพอ

ตาราง 2 การเปรียบเทียบ การบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่

กลุ่มผลิตภัณฑ์	ด้านการจัดการกลุ่ม	ด้านการผลิต	ด้านการตลาด
กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 2 บ้านหนองเต่าคำ	- ใช้ระบบการรวมหุ้น - อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับประธานและกรรมการ - มีการจัดโครงสร้างกลุ่ม - มีการจัดวาระการประชุมประจำปี - จัดทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย	- ผลิตเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 10-20 กิโลกรัม - วัตถุดิบส่วนใหญ่ซื้อมาจากตลาดในเมือง - แรงงานเป็นที่งานเดิมโดยจ่ายเป็นค่าแรง คนทำงาน	- เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ - มีการให้เชื่อสินค้า - ช่วงที่วัตถุดิบมีราคาแพงก็จะลดปริมาณผลิตภัณฑ์ลง แต่ไม่ขึ้นราคา
กลุ่มพริกสาบสมุนไพรมะเขือ หมู่ 3 บ้านป่าไผ่	- ไม่มีการรวมหุ้นสมาชิก - มีการจัดวาระการประชุมประจำปีและการประชุมหารือกันเป็นครั้งคราว - จัดทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย	- วัตถุดิบส่วนใหญ่จะซื้อมาจากตลาดในเมือง - เป็นสูตรดั้งเดิม - เน้นการช่วยกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งต้องสละเวลามาทำโดยไม่ได้ค่าแรง	- เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่
กลุ่มน้ำพริกตาแดง หมู่ 8 บ้านศรีวังธาร	- ใช้ระบบการรวมหุ้น - อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ประธานหรือคณะกรรมการ - ขาดการปรึกษาหารือกันภายในกลุ่มขาดการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มรวมตัวกันได้ยาก - จัดทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย	- ผลิตเดือนละ 2-3 ครั้ง - วัตถุดิบส่วนใหญ่จะซื้อมาจากตลาดเชียงใหม่ - มีการซื้อวัตถุดิบในหมู่บ้านบ้าง - แรงงานเป็นที่งานเดิมตลอดซึ่งจะได้รับค่าแรง	- เน้นตลาดในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ - มีตลาดต่างจังหวัด

ตาราง 2 (ต่อ)

กลุ่มผลิตภัณฑ์	ด้านการจัดการกลุ่ม	ด้านการผลิต	ด้านการตลาด
กลุ่มขนมทองม้วน หมู่ 9 บ้านหนองเต่าคำใหม่	- ไม่มีการระดมทุน - สมาชิกพบปะกันเป็นประจำ มีการพูดคุยกันบ่อย - อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ผู้นำกลุ่มเป็นหลัก - จัดทำสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย	- วัตถุดิบส่วนใหญ่ซื้อจากตลาดในเมือง - มีสูตรเฉพาะ มีคุณค่าทางอาหาร และผสมผลไม้ตามฤดูกาล - เป็นทีมงานที่มีหน้าที่ประจำที่ต้องใช้ความชำนาญ	- เน้นตลาดร้านค้าในชุมชน และร้านอาหารชุมชน

แนวทางการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 4 หมู่บ้าน

จากการดำเนินการโครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยที่ให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้เน้นการเสริมพลังสตรีให้มีบทบาทมากขึ้นในชุมชนและสามารถดำเนินการอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยสามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

การทบทวนสถานการณ์การบริหารจัดการและปัญหาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้ง 4 หมู่บ้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีประชุมเพื่อให้กลุ่มแม่บ้านได้ทบทวนตัวเอง และทราบถึงปัญหาของกลุ่มโดยใช้เครื่องมือ ที่เรียกว่าการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Strength, Weakness, Opportunity และ Threat: SWOT) โดยให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแบ่งกลุ่มและเขียนสะท้อนข้อมูลของกลุ่มตนเอง และออกมานำเสนอ เพื่อเป็นการรู้จักตัวเองและนำข้อดี ข้อเสีย ไปหาแนวทางปรับใช้กับกลุ่ม ซึ่งได้ผลดังนี้

ตาราง 3 ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มน้ำพริกตาแดง บ้านหนองเต่าคำ

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
การผลิต : สถานที่ทำการผลิตสะอาด แยกเป็นสัดส่วน อุปกรณ์สะอาด และทันสมัย ทีมคนทำงานมีความสามัคคี รู้หน้าที่และช่วยเหลือกันผนวกกับผู้นำเป็นคนใฝ่เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ คุณภาพ : มีกลิ่นหอม รสชาติถูกปากคนในพื้นที่ การจัดการ : มีการจดรายชื่อกลุ่มลูกค้า การตลาด : ผลิตภัณฑ์เป็นที่นิยมในหมู่บ้าน	การผลิต : ทีมคนทำงานเป็นคนกลุ่มเดิมไม่มีการหมุนเวียน การจัดการ : ผู้นำมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบทำให้บางครั้งไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ ทำให้สมาชิกต่างก็ละเลยเช่นกัน การตลาด : ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาด การติดต่อห้างร้าน การประชาสัมพันธ์มีน้อย ไม่มีคนช่วยในการบุกเบิกช่องทางการตลาด และการขาย บรรจุภัณฑ์: รูปแบบผลิตภัณฑ์สีส้มไม่ดึงดูดกลุ่มลูกค้า
โอกาส (O)	ข้อจำกัด (T)
- การได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอ - การได้รับการสนับสนุน อุปกรณ์การประกอบ - อาชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบลปลัก - การดูงานนอกสถานที่ และการฝึกอบรมต่างๆ	- ภายในอำเภอก็มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันจำนวนมากหลายกลุ่ม ผนวกกับพริกตาแดงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการบริโภคเฉพาะกลุ่ม - วิกฤตน้ำมันแพงทำให้ต้นทุนในการขนส่งสินค้าสูงขึ้น

ตาราง 4 ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มพริกาสมนไพร บ้านป่าไผ่

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
การผลิต : มีการผลิตที่สด ใหม่ ไม่ผสมสารกันบูด และสะอาด คุณภาพ : รสชาติถูกปากกลุ่มลูกค้าทั้งในและนอกหมู่บ้าน การจัดการ : สมาชิกในกลุ่มมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน	การผลิต : สถานที่ผลิตยังไม่เป็นสัดส่วน รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตค่อนข้างเก่า และไม่เหมาะสมกับงาน คุณภาพ : เนื่องจากไม่มีการผสมสารกันบูด เมื่อเปิดฝาทิ้งไว้ทำให้เกิดเชื้อรา บรรจุภัณฑ์ : บรรจุภัณฑ์ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ฉลากยังไม่ดึงดูดลูกค้า การตลาด : เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เพิ่งเริ่มทำการผลิต ทำให้ตลาดมีน้อยและขาดการประชาสัมพันธ์รวมถึงสมาชิกกลุ่มยังขาดการคิดริเริ่มในการทำงาน และขยายช่องทางการตลาด
โอกาส (O)	ข้อจำกัด (T)
มีโอกาสเข้าร่วมเวทีประชุมร่วมกับกลุ่มอื่นๆ ทำให้มีแรงบันดาลใจและเกิดการกระตุ้น	วิกฤตน้ำมันแพงทำให้ต้นทุนในการขนส่งสินค้าสูงขึ้น

ตาราง 5 ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มน้ำพริกตาแดง บ้านศรีวังธาร

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
การผลิต : มีระบบการผลิตที่สดใหม่ ไม่ใส่สารกันบูด ทีมงานในการผลิตมีความเข้าใจและร่วมมือกัน คุณภาพ : คุณภาพของผลิตภัณฑ์ รสชาติดี หอม เก็บไว้ได้นานกว่า 6 เดือน การจัดการ: มีบัญชีสรุปและการประชุมประจำปีเพื่อแจเงงรายละเอียด บรรจุภัณฑ์ : ปิดมิดชิด ลีลันสวยงามดึงดูด	การผลิต : ในการผลิตคนทำงานมีน้อย ไม่มี การสลับหมุนเวียนคนทำงาน มีคนทำงานประจำ 4-5 คน สถานที่ทำการผลิตไม่เป็นสัดส่วน รวมถึงไม่มีการฝึกคนใหม่ที่จะมารับช่วงงานต่อ การตลาด : ช่องทางการขยายตลาดยังไม่กว้างเท่าที่ควร การจัดการ : ผู้นำกลุ่มมีบุคลิกที่ค่อนข้างเชินอาย ไม่กล้าแสดงออกและขาดความมั่นใจในตัวเอง
โอกาส (O)	ข้อจำกัด (T)
ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ในการผลิต เช่น เครื่องอบพริก, คั่วพริก จากเทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้รับการสนับสนุนจากวิทยุชุมชนในหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการทำบัญชีกลุ่ม	ภายในตำบลป่าไผ่มีกลุ่มผลิตพริกหลายจำนวน 2 กลุ่ม และภายในอำเภอก็มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน จำนวนหลายกลุ่ม ผนวกกับพริกหลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการบริโภคเฉพาะกลุ่ม

ตาราง 6 ผลจากการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มขนมทองม้วน บ้านหนองเต่าคำใหม่

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
การผลิต : ผลิตจากพืชผลไม้ตามฤดูกาลในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าทางอาหารสูง และหาได้ง่ายรวมถึงอุปกรณ์การผลิตไม่ยุ่งยาก ข้อข้อนี้มีเพียงไม่กี่ชนิด เช่น เต่า ภาชนะใส่วัตถุดิบ เป็นต้น และมีวิธีการผลิตที่ง่ายไม่ซับซ้อนสามารถระบุความหวานได้ คุณภาพ : ผลิตกันที่มีความหอม หวานกลมกล่อม มีเอกลักษณ์เรื่องการผลิตผลไม้ตามฤดูกาล การจัดการ : ผู้นำมีความกล้าแสดงออกด้านความคิด กล้าพูด กล้าเสี่ยงและเป็นคนทำงานเร็ว ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มและการตัดสินใจต่างๆรวมถึงสมาชิกภายในกลุ่มมีความซื่อสัตย์ต่อกันลูกค้าและจริงจังในการทำงาน การตลาด : มีการสำรวจตลาดสม่ำเสมอและขยันในการเปิดช่องทางการตลาด	การผลิต: สถานที่ในการผลิตไม่เป็นสัดส่วนและสมาชิกในกลุ่มมีน้อย การจัดการ : ผู้นำมีอำนาจการตัดสินใจสูงทำให้การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการร่วมคิดมีน้อย การตลาด : การขยายช่องทางการตลาดยังไม่กว้างพอ ผนวกกับการประชาสัมพันธ์มีน้อย ผลิตภัณฑ์ : รูปแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่เป็นที่ดึงดูดลูกค้า ฉลากสินค้าไม่ชัดเจน
โอกาส (O)	ข้อจำกัด (T)
- ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักเกี่ยวกับงบประมาณ การดูงานนอกสถานที่ และการเข้าฝึกอบรมต่างๆ - ภายในตำบลมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบลซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้สำหรับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร - ได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มจากสำนักงานเกษตรอำเภอและองค์กรพัฒนาชุมชนในการฝึกอบรมอาชีพต่างๆ	- เนื่องจากภาวะวิกฤตน้ำมันแพงทำให้เพิ่มต้นทุนการขนส่งแต่ไม่สามารถขึ้นราคาขายผลิตภัณฑ์ - ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ประเภทขนมขบเคี้ยวมีมากทำให้เกิดคู่แข่งทางการขาย

ซึ่งจากการดำเนินการครั้งนี้ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รู้จักตนเองทราบถึงสถานการณ์ของกลุ่มและทราบถึงปัญหาของกลุ่ม

ตาราง 7 เปรียบเทียบการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน

การวิเคราะห์	น้ำพริกตาแดง	
จุดแข็ง (S)	การผลิต : สถานที่ทำการผลิต อุปกรณ์ สะอาด และทันสมัย ผู้นำเป็นคนไฟเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ คุณภาพ : มีกลิ่นหอม รสชาติถูกปากคนในพื้นที่ การจัดการ : มีการจดรายชื่อกลุ่มลูกค้า การตลาด : ผลิตภัณฑ์เป็นที่นิยมในหมู่บ้าน	การผลิต : มีระบบการผลิตที่สดใหม่ ที่มงานในการผลิตมีความเข้าใจและร่วมมือกัน คุณภาพ : รสชาติดี หอม เก็บไว้ได้นาน การจัดการ : มีบัญชีสรุปและการประชุมประจำปี บรรจุภัณฑ์ : ปิดมิดชิด สีฉลนสวยงาม ดึงดูด
จุดอ่อน (W)	การผลิต : คนทำงานเป็นคนกลุ่มเดิม การจัดการ : ผู้นำมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบบางครั้งไม่สามารถทำงานได้ การตลาด ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ บรรจุภัณฑ์ : รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่ดึงดูดกลุ่มลูกค้า	การผลิต : ในการผลิตคนทำงานมีน้อย สถานที่ทำการผลิตไม่เป็นสัดส่วน รวมถึงไม่มีการฝึกคนใหม่ที่จะมารับช่วงงานต่อ การตลาด : ช่องทางการขยายตลาดยังไม่กว้าง การจัดการ : ผู้นำกลุ่มมีบุคลิกที่ค่อนข้างเขินอายไม่กล้าแสดงออกและขาดความมั่นใจในตัวเอง
โอกาส (O)	- ได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอ - การได้รับการสนับสนุน อุปกรณ์จากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ - การดูงานนอกสถานที่ การฝึกอบรม	- ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ในการผลิตจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าไผ่ - การสนับสนุนจากวิทยุชุมชนในหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์
อุปสรรค/ข้อจำกัด (T)	- ภายในตำบลป่าไผ่มีกลุ่มผลิตพริกตาแดง จำนวน 2 กลุ่ม และภายในอำเภอก็มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันจำนวนหลายกลุ่ม - วิกฤตน้ำมันแพงทำให้ต้นทุนในการขนส่งสินค้าสูงขึ้น	ภายในตำบลป่าไผ่มีกลุ่มผลิตน้ำพริกตาแดง จำนวน 2 กลุ่มและภายในอำเภอก็มีผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันจำนวนหลายกลุ่ม ผนวกกับน้ำพริกตาแดง เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการบริโภคโดยทั่วไป

จากตารางการเปรียบเทียบข้างต้นพบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน จะมีทั้งสถานการณ์ที่คล้ายๆกัน เช่น คนทำงานเป็นคนเดิม ประสบปัญหาแบบเดียวกัน เช่น ช่องทางการตลาด และสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น บทบาทผู้นำ ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหานั้นสามารถดำเนินการด้วยกันได้ ส่วนกลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ก็สามารถนำวิธีการแก้ไขปัญหามุมมองต่างๆ ที่เป็นประโยชน์มาหนุนเสริมกันได้

ผลการเรียนรู้จากการดำเนินการเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การดำเนินการโครงการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการ และการพัฒนาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งการเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการกลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการของกลุ่ม
2. การเพิ่มศักยภาพด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์
3. การเพิ่มศักยภาพด้านบรรจุภัณฑ์
4. การเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด

การเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การจัดการกลุ่มในที่นี้ หมายถึง การจัดการทรัพยากรบุคคล การเงิน การวางแผนงานที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเพื่อการพัฒนากลุ่มที่ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการจัดการผ่านกิจกรรม คือ

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม (SWOT) เป็นกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ทบทวนกลุ่มว่าแต่ละกลุ่มมี จุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร มีโอกาสในการสนับสนุนหรือไม่และอะไรที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดเกี่ยวกับกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รู้จักตนเอง โดยใช้วิธีการการแบ่งกลุ่มตามหมู่บ้านเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และเขียนสะท้อนข้อมูลรวมถึงการออกมานำเสนอ บอกเล่าให้กลุ่มอื่นๆได้รับทราบ กิจกรรมครั้งนี้มีผลทำให้ทราบข้อมูลของกลุ่มในระดับที่ลึกขึ้น ทราบสถานการณ์ของกลุ่ม ว่าแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไรและทราบปัญหาของตัวเอง เพื่อที่จะนำไปสู่การวางแผนปรับปรุงแก้ไข และทีมวิจัยร่วมยังได้เรียนรู้กระบวนการ เช่น การฝึกเขียน การนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องราว และการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถึงแม้บางคนจะไม่ถนัดในการเขียนแต่ก็มีความพยายามอย่างเต็มที่ในการเล่าเรื่องราว หลังจากการทบทวนสถานการณ์ของแต่ละกลุ่ม ทีมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดช่วง

ระยะเวลาของการดำเนินงานว่า กิจกรรมไหนควรจะปฏิบัติก่อนหรือหลังเพื่อที่จะได้ช่วยกันพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้น

การเพิ่มศักยภาพด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มตั้งแต่ระบบการผลิตของทุกกลุ่ม ซึ่งทำให้ทราบว่าแต่ละกลุ่มมีระบบการผลิตอย่างไร ซึ่งการผลิตนี้เป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ยากเป็นสิ่งที่ทุกกลุ่มถือเป็นสูตรของตัวเองรวมทั้งสถานที่การผลิตก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนได้ยากเช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาด้านคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่มีการปรับปรุงได้ง่ายกว่า ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางสร้างการเรียนรู้ของแม่บ้านเกษตรกรเรื่องคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยจัด “กิจกรรมตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกร” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรมีโอกาสได้พบปะกับลูกค้าที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์และลูกค้าใหม่ และการเก็บข้อมูลความคิดเห็น(ดี-ชม)ผลิตภัณฑ์ โดยที่ผู้มาร่วมงานสามารถเขียนข้อความดี-ชมได้อย่างอิสระ ซึ่งทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ทราบเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมา ได้พูดคุยกับผู้ซื้ออย่างเป็นกันเองยินดีและยอมรับการ ดี-ชม โดยข้อดีที่สามารถปรับปรุงได้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ยินดีที่จะปรับปรุง เช่น การบรรจุในปริมาณที่คงที่ ส่วนที่ไม่สามารถปรับปรุงได้ แม่บ้านแต่ละกลุ่มได้อธิบายต่อผู้ซื้อ เช่น การตีเรื่องของกลิ่นพริกฉาบ เป็นสิ่งที่ทางกลุ่มไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เนื่องจากเป็นสูตรในการผลิต เป็นต้น และสิ่งที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ความสะอาด ความปลอดภัย และความคงที่ของรสชาติ

การเพิ่มศักยภาพด้านบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ถือเป็นจุดดึงดูดลูกค้าซึ่งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเชื่อว่า ถ้าผลิตภัณฑ์ มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมจะสามารถดึงดูดให้มีลูกค้าเพิ่มขึ้นได้อย่างน้อยก็เป็นประโยชน์สินค้าได้ดี วิธีหนึ่ง กระบวนการพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์เริ่มจาก กลุ่มแม่บ้านได้มีการนำเสนอบรรจุภัณฑ์ ที่เป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มในเวทีประชุม ทำให้ทราบว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางกลุ่มยังอยากปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มที่มวิจัย จึงได้จัดกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ขึ้นมา ซึ่งผลที่ได้คือกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และกลุ่มแม่บ้านฯกลุ่มอื่นๆเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน ซึ่งหลายกลุ่มก็เริ่มมีแนวทางหรือแนวคิดและมีความต้องการ ในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์กลุ่มของตัวเองให้ดีที่สุด

การเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด

การตลาดถือเป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตำบลป่าไผ่ หลายกลุ่มต้องยุติลงเพราะขายผลิตภัณฑ์ไม่ออก ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรด้านการตลาดจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านการตลาดดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ทำให้การตลาดมีน้อย ดังนั้นการประชาสัมพันธ์กลุ่มผลิตภัณฑ์จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ความสำคัญและมีการดำเนินการเชิงรุก เมื่อเทศบาลตำบลป่าไผ่มีนโยบายสนับสนุนการเปิดตัวศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ประจำตำบลขึ้น ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการวางแผนจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสื่อให้ชุมชนได้รับทราบ

การจัดทำแผ่นพับกลุ่มผลิตภัณฑ์ การจัดทำวีซีดี การจัดบอร์ด ส่วนหนึ่งมีผลเนื่องมาจากเพื่อใช้ในการเปิดตัวศูนย์แสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ตำบลป่าไผ่ ทำให้กลุ่มต้องการที่จะมีสื่อต่างๆ ไว้เพื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มของตนเอง โดยผู้วิจัยได้ประสานงานกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพื่อร่วมกันวางแผนว่าจะดำเนินการอย่างไร จากนั้นก็ลงพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจเป็นรายกลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบของการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องของรูปแบบต่างๆว่าแต่ละกลุ่มต้องการที่จะสื่อในรูปแบบไหนและมีข้อจำกัดอะไรบ้าง

1.1) การทำแผ่นพับกลุ่มผลิตภัณฑ์ มีการทำความเข้าใจร่วมกับกลุ่มผลิตภัณฑ์ และการร่วมกันกำหนดรูปแบบของแผ่นพับ รวมถึงการรวบรวมข้อมูลที่จะพิมพ์ใส่แผ่นพับ ซึ่งประกอบด้วยประวัติความเป็นมา ภาพผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์พร้อมจำหน่าย ภาพขั้นตอนการผลิต/กระบวนการต่างๆพร้อมคำบรรยาย ภาพคณะทำงาน สถานที่ติดต่อ เป็นต้น ซึ่งผลที่ได้ทำให้กลุ่มแม่บ้านมีแผ่นพับประจำกลุ่มไว้สำหรับการประชาสัมพันธ์ในงานต่างๆ เช่น งานเปิดตัวศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าประจำตำบล งานตลาดนัดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การจำหน่ายสินค้าตามเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

1.2) การทำวีซีดีกลุ่ม การจัดทำวีซีดีรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์เริ่มต้นจากการหารือร่วมกับกลุ่มผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทำและบทพูดในวีซีดี ซึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์ค่อนข้างที่จะเกร็งสำหรับการถ่ายสื่อชนิดนี้เพราะแต่ละกลุ่มยังไม่เคยผ่านการถ่ายทำสื่อวีซีดีมาก่อน โดยขั้นตอนการถ่ายทำจะต้องเตรียมบทพูด การจัดฉากประกอบ และฝึกการพูดคุย ซึ่ง

ข้อมูลประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของกลุ่มโดยการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มหรือบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลได้วิธีการ/กระบวนการผลิตรวมถึงขั้นตอนการผลิตต่างๆ อย่างคร่าวๆ การนำเสนอสินค้าในรูปแบบสำเร็จรูปและสถานที่ติดต่อที่สะดวก ซึ่งผลที่ได้ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้ขั้นตอนการถ่ายทำวีซีดี การเตรียมข้อมูลต่างๆ และมีวีซีดีกลุ่มผลิตภัณฑ์ไว้สำหรับประชาสัมพันธ์

1.3) การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อที่ไม่ยุ่งยากสามารถนำข้อมูลจากการถ่ายทำและการทำแผ่นพับมาประกอบได้เลย โดยประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ภาพผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์พร้อมจำหน่ายภาพขั้นตอนการผลิต/กระบวนการต่างๆ พร้อมคำบรรยายภาพขณะทำงาน

ซึ่งการใช้สื่อแบบนี้ทำให้มีคนสนใจกลุ่มผลิตภัณฑ์มากขึ้นได้การตอบรับที่ดีจากชุมชน รวมถึงกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้ร่วมในการถ่ายทำก็มีความสนใจมากขึ้นและอยากทำสื่อแบบนี้ เช่นกัน และนอกจากได้สื่อประชาสัมพันธ์แล้วกลุ่มบ้านเกษตรกรยังได้เรียนรู้ขั้นตอนและวิธีการในการจัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆมากขึ้น รวมถึงมองเห็นช่องทางในการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์ของตัวเองมากขึ้น และเล็งเห็นถึงความสำคัญของหน่วยงานภายในชุมชนและกล้าที่จะขอความช่วยเหลือและคำแนะนำมากขึ้น

1.4) การทำป้ายผ้าประชาสัมพันธ์

1.5) การจัดทำใบปลิว

1.6) การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน

การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การทำใบปลิว การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน และการจัดทำแผนที่ 1 ตำบล หลายผลิตภัณฑ์ ล้วนแต่มีผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งอยู่ที่การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงทำให้มีคนเข้าร่วมกิจกรรม การจัดทำสื่อต่างๆจึงเกิดขึ้นจากการวางแผนงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้คิดริเริ่ม ซึ่งในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆล้วนแต่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี ในการร่วมวางแผนและให้ข้อมูลในการจัดทำ ซึ่งสื่อต่างๆสามารถนำไปใช้ได้หลายโอกาส เช่น กิจกรรมตลาดนัด ก็มีการใช้แผ่นพับ บอร์ด แผนที่ผลิตภัณฑ์ รวมถึงเรียนรู้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ป้ายผ้าประกาศ การแจกใบปลิว การประกาศผ่านวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

1.7) การจัดทำแผนที่ หนึ่งตำบลหลายผลิตภัณฑ์ เริ่มต้นด้วยการนำแผนที่ 1 ตำบลป่าไผ่ มาร่วมกันกำหนดจุดและลงข้อมูลกลุ่มผลิตภัณฑ์ภายในตำบล ซึ่งแม่บ้านเกษตรกร

ก็ช่วยกันอย่างเต็มที่ทำให้ได้มาซึ่งแผนที่ หนึ่งตำบลหลายผลิตภัณฑ์ ของตำบลป่าไผ่ ซึ่งเป็นแผนที่ที่หน่วยงานในพื้นที่ยังไม่ได้จัดทำ โดยประโยชน์ของแผนที่กลุ่มผลิตภัณฑ์นี้จะทำให้รู้จำนวนกลุ่มผลิตภัณฑ์ภายในตำบลและทราบว่าหมู่บ้านไหนมีผลิตภัณฑ์ชนิดใด ซึ่งง่ายต่อการติดต่อและประชาสัมพันธ์

2. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการตลาด ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการตลาด เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนำข้อมูลที่มีประโยชน์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน โดยกิจกรรมนี้เป็นการสะท้อนข้อมูลการตลาดโดยมีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการตลาดของตัวเอง โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็นคือ 1. สถานการณ์กลุ่มปัจจุบัน 2. สถานการณ์การตลาดปัจจุบัน 3. จำนวนตลาดปัจจุบัน ประจำ/ชั่วคราว 4. ปัญหาด้านการตลาดมีอะไรบ้าง และออกมานำเสนอเพื่อให้กลุ่มอื่นๆได้ซักถาม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จากกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทราบกลุ่มลูกค้าของแต่ละกลุ่มและได้แลกเปลี่ยนซักถามการตลาดซึ่งกันและกันเพื่อนำไปปรับใช้กับกลุ่มของตัวเองได้ โดยมีเคล็ดลับดังนี้

1. ในการติดต่อตลาด เบื้องต้นเริ่มจากการติดต่อผ่าน ญาติ หรือคนรู้จัก ในการฝากจำหน่ายเนื่องจากเป็นคนที่อยู่จักและคุ้นเคย
2. ก่อนนำไปฝากจำหน่าย ควรมีการให้ทดลองชิมผลิตภัณฑ์
3. การเลือกสถานที่ที่จำหน่ายต้องดูความเหมาะสมของสินค้า เช่น การฝากจำหน่ายขนมทองม้วนที่ร้านอาหาร เนื่องจากขนมทองม้วนเป็นของหวานที่สามารถทานเล่นเป็นของขบเคี้ยวได้ ดังนั้นร้านอาหารจึงเหมาะสำหรับวางจำหน่ายที่ร้านอาหาร แต่ไม่ควรไปฝากจำหน่ายที่ร้านค้าใหญ่ๆหรือมินิมาร์ทเนื่องจากจะมีขนมอย่างอื่นมากมายและเป็นคู่แข่งมาก
4. หลังจากมีการฝากจำหน่ายควรมีการติดตามผลบ่อยๆ ว่าสามารถจำหน่ายได้หรือไม่
5. การฝากจำหน่ายผลิตภัณฑ์ควรเน้นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรผสมสมุนไพร มีคุณค่าทางอาหารสูง เก็บไว้ได้นาน เป็นต้น เพื่อเพิ่มคุณค่าและเพื่อให้ติดปากของผู้บริโภค

3. การจัดกิจกรรมตลาดนัดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นกิจกรรมที่เป็นการเปิดช่องทางด้านการตลาดใหม่ให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยมีความคิดริเริ่มมาจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยเล็งเห็นได้ร่วมการเรียนรู้มาในระยะหนึ่งแล้วควรที่จะมีการจัด

กิจกรรมเพื่อเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความสามารถในการจัดกิจกรรมระดับตำบลได้เช่นกัน ซึ่งสมาชิกกลุ่มอื่นๆก็ เห็นด้วยในกิจกรรมครั้งนี้ โดยกลุ่มแม่บ้านเป็นคนร่วมกันวางแผนกิจกรรมทั้งหมด

ข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินการงานการวิจัย

1. ในการจัดเวทีประชุมส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมเวที จะเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ภายในกลุ่มเป็นผู้เข้าร่วม เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เสรฐัญญิก กรรมการ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การที่จะเชื่อมโยงให้สมาชิกคนอื่นๆได้ร่วมเรียนรู้อย่างทั่วถึงนั้นมีน้อย
2. การสร้างองค์ความรู้ต่างๆให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรมีการปรับใช้ภาษาการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ไม่เป็นวิชาการและไม่ควรเป็นการบรรยายอย่างเดียว ควรมีการฝึกทดลองปฏิบัติ เพราะจะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเข้าใจและสนใจได้ง่ายกว่า เช่น ในการจัดกิจกรรมการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ โดยเชิญวิทยากรจากสถาบันการศึกษา มาให้ความรู้ ซึ่งเนื่องจากการสื่อสารด้วยภาษาวิชาการ ทำให้ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น และเกิดความเบื่อหน่าย แต่เมื่อได้ทดลองปฏิบัติจริงกลุ่มแม่บ้านกลับมีความสนใจและกระตือรือร้นมากขึ้นในการร่วมเรียนรู้ เป็นต้น
3. การเล่นเกมสั้นนันทนาการก่อนเข้าสู่กระบวนการเนื้อหาของเวทีประชุม มีส่วนช่วยกระตุ้นให้บรรยากาศของเวทีการประชุมมีบรรยากาศในการพูดคุย และสนุกสนานมากขึ้น แต่ต้องเป็นเกมส์ที่มีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย เหมาะสมกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เช่น เกมส์ร้องเพลง ประกอบ เกมส์แต่งตัวด้วยกระดาษ เกมส์ประกวดแม่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แม่บ้านมีความถนัดอยู่แล้ว
4. การเปิดโอกาสให้กลุ่มแม่บ้านมีโอกาส สถานที่ เวทีมาเจอกัน พูดคุยกัน ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกล้าที่จะแสดงออกด้านความคิด การพูด การเขียนมากขึ้น เพราะกลุ่มจะรู้สึกว่าเป็นสถานที่ เป็นโอกาสสำหรับแม่บ้านโดยตรงทำให้มีความมั่นใจ และได้ใช้สิทธิ์ใช้เสียงได้มากขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ตัวบุคคล

1) ผู้นำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และพัฒนา ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ที่กระตุ้นสมาชิกในกลุ่มทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้ กลุ่มใดที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะของผู้นำที่เข้มแข็ง กลุ่มนั้นก็จะมีการดำเนินงานที่คล่องแคล่วก้าวหน้า

2) สมาชิกภายในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มดำเนินงาน เพราะความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก ความเข้าใจ และรับผิดชอบในหน้าที่รวมถึงการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันเสียสละเวลา เป็นส่วนสำคัญที่จำเป็นที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้

3) อาชีพ อาชีพมีผลต่อการดำเนินงานเพราะกลุ่มใดที่อาชีพหลักไม่เอื้อจะทำให้ไม่มีเวลารว่างที่จะทุ่มเทให้กับกลุ่มได้อย่างเต็มที่ทำให้บางกลุ่มกลับต้องยุติลง ดังนั้นในดำเนินงานกลุ่มจึงต้องเลือกกลุ่มที่อาชีพหลักสามารถเอื้อเวลาและความรับผิดชอบได้เหมาะสม จึงจะทำให้กลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้

กระบวนการ

กระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินงาน

1. องค์ความรู้องค์ความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมาจากกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นควรมีการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะเรื่องที่ใกล้ตัวและเกษตรกรให้ความสนใจ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การจัดการ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การตลาด เป็นต้น

2. การประชุมร่วม การจัดประชุมเพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้มาเจอกันพูดคุยกัน ทุกเดือน รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันนั้นสามารถช่วยให้กลุ่มมีการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆได้มากขึ้น เช่น การพัฒนาตัวบุคคลให้กล้าแสดงออกมากขึ้นของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีทักษะบุคลิกการเป็นผู้นำมากขึ้น

3. การปฏิบัติจริง นอกจากการเสริมองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎี เช่น การเรียนรู้ระบบบัญชีอย่างง่าย การเสริมความรู้เรื่องบรรจุกุณฑ์ แล้วสิ่งที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเรียนรู้ได้เร็วและให้ความสนใจคือการฝึกปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนงานการลงมือปฏิบัติในเรื่องต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดกิจกรรมตลาดนัด ซึ่งทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้บทเรียนต่างๆ จากการปฏิบัติจริง หลังจากนั้นก็มีสรุปบทเรียนมาวิเคราะห์ว่าเป็นเพราะอะไรแล้วนำกลับไปปรับปรุงหรือนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรู้และจดจำได้ดีเนื่องจากเกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1) กระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินการของผู้วิจัยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนเพราะ การที่กลุ่มแม่บ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานนั้นทำให้ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานและสรุปบทเรียนตลอดจนร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหา ซึ่งหากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใดที่ไม่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มนั้นก็ไม่สามารถที่จะพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นได้

2) การร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด ในการดำเนินโครงการวิจัยส่วนใหญ่วิธีการและกิจกรรมจะเน้นการร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด ซึ่งจะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้พูดคุย แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เรียนรู้มุมมองจากกลุ่มอื่นๆ และสามารถนำแนวคิดต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินงานกลุ่มของตนเองได้เนื่องจากในแต่ละกลุ่มจะมีข้อดี ข้อด้อยที่ต่างกัน วิธีการในการดำเนินการก็ต่างกัน ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ เช่น วิธีการในการบุกเบิกตลาดใหม่ วิธีการในการรวมกลุ่ม เป็นต้น

3) โอกาส การเปิดและให้โอกาสกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้แสดงออก ในที่ที่เหมาะสม จะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีบทบาทและความมั่นใจมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงความคิดเห็นแบบเป็นประชาธิปไตยจะชี้ให้เห็นความต้องการที่ชัดเจนขึ้น เช่น การกระตุ้นให้แม่บ้านแสดงความคิดเห็นเรื่องกำหนดกิจกรรม ตอนแรกผู้นำจะเป็นคนตัดสินใจว่าจะปฏิบัติอะไรก่อนหลัง แต่พอใช้การโหวตเสียงซึ่งทุกคนต้องโหวต ผลที่ได้กลับไม่ได้เป็นไปตามที่ผู้นำว่าไว้ในตอนแรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบางครั้งถ้าให้พูดโดยตรงทำให้เกิดความเกรงใจกัน แต่ถ้าให้เขียนออกมาผลที่ได้จะชัดเจนมากกว่า

4) การประสานงาน การติดต่อประสานงานที่ทั่วถึงและให้ความสำคัญกับทุกกลุ่มอาชีพมีการติดตามงานหลังจากการประสานงาน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือที่ดีมากขึ้นกว่าการที่ประสานงานแล้วไม่มีการติดตาม

ปัจจัยหนุนเสริม

เทศบาลตำบล เป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดและรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยตรง นอกเหนือจากการสนับสนุนงบประมาณให้กับกลุ่มแล้ว การเข้าถึงกลุ่มอย่างแท้จริง มีการประสานที่ชัดเจน การมั่นใจในกลุ่มและมุ่งเน้นการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างจริงจัง จะมีส่วนช่วยให้ เกิดความร่วมมือและพัฒนาของกลุ่มแม่บ้านภายในชุมชนมากขึ้น และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเองก็จะสามารถเล็งเห็นถึงช่องทางที่ขอความช่วยเหลือได้ เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกรและเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการเข้าร่วมในเวทีประชุมต่างๆเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้กระบวนการและแนวทางปฏิบัติต่างๆ เช่น ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานและสรุปบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนำมาปรับใช้ในการพัฒนากลุ่ม โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งผลการศึกษาศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

แนวทางการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่

1. แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการกลุ่ม กลุ่มแม่บ้านได้เรียนรู้องค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ ดังนี้

1.1 การเรียนรู้การวางแผนงาน เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ช่วยกันระดมความคิดและร่วมวางแผนงานว่าจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้กลุ่มฯ เกิดการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนไปใช้ในการออกแบบและวางแผนในการจัดกิจกรรมตลาดนัดแม่บ้าน และการทำกิจกรรมต่างๆ

1.2 การทบทวนสถานการณ์กลุ่มและปัญหาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ด้วยเครื่องมือ SWOT เพื่อให้กลุ่มได้รู้สถานการณ์ของกลุ่มและทราบปัญหาเพื่อเป็นการกำหนดแนวทางแก้ไข

1.3 การฝึกเขียนโครงการ จากผลการดำเนินการทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของการเขียนโครงการและฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการ

เขียนโครงการรวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการเขียนโครงการเสนอของบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ

1.4 การศึกษาดูงานนอกสถานที่ จากผลการดำเนินการพบว่า ผลจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้การดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ และนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุงใช้กับกลุ่มของตนเอง รวมถึงการได้เรียนรู้มุมมองในการดำเนินการของกลุ่มอาชีพต่างๆที่แตกต่างออกไป

1.5 การเรียนรู้การจัดการระบบบัญชี จากผลดำเนินการพบว่า การเสริมความรู้เกี่ยวกับระบบบัญชีทำให้กลุ่มมีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีและละเอียดรอบคอบมากขึ้น

2. แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ดังนี้

การเก็บข้อมูลการตี-ชมจากผู้บริโภค และการพบปะระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค จากการดำเนินการพบว่า การเก็บข้อมูลการตี-ชมจากผู้บริโภค ทำให้ผู้ผลิตทราบความต้องการของผู้บริโภคและการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็นทำให้ผู้ผลิตได้ข้อมูลที่เป็นความจริงซึ่งสามารถนำคำติ-ชมดังกล่าวไปปรับปรุงให้เหมาะสมได้

3. แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านบรรจุภัณฑ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ ดังนี้

การเรียนรู้หลักการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ จากการดำเนินการพบว่าหลังจากที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์แล้วได้มีการนำไปปรับใช้ในการปรับรูปแบบโลโก้ของกลุ่มเพื่อให้เหมาะสมมากขึ้น

4. แนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการตลาด กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้องค์ความรู้และการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาการตลาดดังนี้

4.1 การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบสื่อต่างๆ เช่น การทำแผ่นพับ กลุ่มผลิตภัณฑ์ การทำวีซีดีกลุ่ม การจัดบอร์ด การทำป้ายประชาสัมพันธ์ การจัดทำใบปลิวการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน และการจัดทำแผนที่ 1 ตำบลหลายผลิตภัณฑ์

4.2 การขยายช่องทางการตลาดใหม่ ด้วยการจัดกิจกรรมตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกร โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการเองในทุกขั้นตอน

4.3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการตลาด จากการดำเนินการพบว่า การที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการตลาดจากกลุ่มต่างๆทำกลุ่มได้แนวคิดและแนวทางในการนำไปปรับใช้กับกลุ่มของตนเอง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพด้านการบริหารจัดการและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.1 ผู้นำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และพัฒนา ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ที่กระตุ้นสมาชิกในกลุ่มทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้

1.2 สมาชิกภายในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มดำเนินงาน เพราะความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก ความเข้าใจ และรับผิดชอบในหน้าที่รวมถึงการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน เป็นส่วนสำคัญที่จำเป็นที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้

1.3 อาชีพ อาชีพมีผลต่อการดำเนินงานเพราะกลุ่มใดที่อาชีพหลักไม่เอื้อจะทำให้ไม่มีเวลาว่างที่จะทุ่มเทให้กับกลุ่มได้อย่างเต็มที่ทำให้บางกลุ่มกลับต้องยุติลง

1.4 องค์ความรู้ต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรจะมีการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรให้ความสนใจเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การจัดการ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การตลาด เป็นต้น

1.5 การประชุมร่วม การจัดประชุมเพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้มาเจอกันพูดคุยกัน ทุกเดือน รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันสามารถช่วยให้กลุ่มมีการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆได้มากขึ้น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

2.1 การร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด ในการดำเนินโครงการส่วนใหญ่จะใช้วิธีการร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด ซึ่งจะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้พูดคุย แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เรียนรู้มุมมองจากกลุ่มอื่นๆและสามารถนำแนวคิดต่างๆไปใช้ในการดำเนินงานกลุ่มของตนเอง

2.2 กระบวนการมีส่วนร่วม การที่กลุ่มแม่บ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานนั้นทำให้ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานและสรุปบทเรียนตลอดจนร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหา ซึ่งหากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใดที่ไม่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มนั้นก็ไม่สามารถที่จะพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นได้

2.3 การประสานงาน การประสานงานอย่างทั่วถึงและมีการติดตามผลจะทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีขึ้น

3. ปัจจัยหนุนเสริมของภาคีที่เกี่ยวข้อง

เทศบาลตำบลเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดและรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรโดยตรง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลโดยแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

ในการดำเนินการโครงการวิจัยมุ่งเน้นการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดอาชีพเสริมที่สตรีสามารถที่จะปฏิบัติได้นอกจากการประกอบอาชีพหลักและเป็นการแสดงศักยภาพอย่างหนึ่งของสตรี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันสตรีแม่บ้านมีบทบาทในการประกอบอาชีพมากขึ้นรวมถึงมีภาระหน้าที่ที่ขัดแย้งกับผู้ชาย ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2528: 4) ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะส่งเสริมให้สตรีเกษตรกรได้มีโอกาสสูงขึ้นในการเพิ่มพูนความรู้และการพัฒนาขีดความสามารถในด้านการเกษตรนั้นนอกจากนโยบายโครงการต่างๆที่ให้การสนับสนุนอยู่แล้ว ความเข้าใจอันถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทสตรีเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการส่งเสริมเกษตรกร ผู้เข้ารับความรู้และผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ต้องมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องบทบาทของสตรีเกษตรกร และต้องตระหนักว่าการพัฒนาการเกษตรจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างน่าพอใจ ถ้ายังยึดหลักเดิมว่าสตรีเกษตรกรมีบทบาทแต่เพียงการบ้านการเรือน และการเลี้ยงดูบุตรเท่านั้น

การศึกษามูลฐานบริหารจัดการกลุ่ม จากการศึกษาพบว่าในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการศึกษามูลฐานจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่วมวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนากลุ่มโดยจำแนกการบริหารจัดการกลุ่มออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการซึ่ง ด้านการจัดการนั้น มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากร การจัดการคน การวางแผน การจัดการเงิน ด้านการคุณภาพการผลิต ด้านบรรจุภัณฑ์ และด้านการตลาด เพราะการจัดการถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับมนเทียร (2549) ที่ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าในจังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน (Functions) คือ ด้านการจัดการ ด้านการเงิน ด้านการผลิต และด้านการตลาด

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

การพัฒนาด้านคุณภาพ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านคุณภาพ เพราะคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นตัวบ่งชี้ถึงความอยู่รอดของกลุ่ม ถ้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มใดที่ผลิตภัณฑ์ไม่มีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์นั้นก็คงไม่สามารถจำหน่ายได้ ผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการที่พัฒนาในเรื่องของคุณภาพเพื่อเป็นข้อมูลให้กับกลุ่มได้นำไปปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับมณเฑียร (2549) ที่ศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าในจังหวัดเชียงใหม่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการผลิตไว้ว่าทฤษฎีด้านการผลิต (Production Management) หมายถึง การพิจารณาศึกษากิจกรรมทางการผลิตที่จำเป็นและมีผลต่อการก่อให้เกิดการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ใช้นำมาศึกษา ได้แก่ วัตถุดิบของการผลิต การควบคุมการผลิต และคุณภาพการผลิต

การพัฒนาด้านการตลาด ผู้วิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาเรื่องการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อต่างๆ และการขยายช่องทางการตลาดเพราะเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นที่รู้จักและจำหน่ายได้มากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับ มณเฑียร (2549) ที่ศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าในจังหวัดเชียงใหม่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการตลาดไว้ว่า ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix หรือ 4 P's) หมายถึงตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) โดย ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วย สถาบันการตลาดและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ และบริการจากสถานที่ผลิตไปยังตลาดทำให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการสามารถหาได้ง่ายสำหรับการบริโภค สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด เป้าหมายก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลัง และการเก็บรักษาสินค้า และ การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสาร เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการซึ่งอาจเลือกใช้หนึ่งอย่าง หรือใช้ผสมผสานกันโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์ คู่แข่งขัน โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมการตลาดที่สำคัญ คือ การโฆษณา (Advertising) การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal selling) และการส่งเสริมการขาย (Sales promotion)

3. การศึกษาความร่วมมือและแนวทางพัฒนาความร่วมมือของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร

การพัฒนาความร่วมมือ จากการดำเนินการโครงการวิจัย พบว่าในการศึกษาและพัฒนาความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ด้วยการใช้การมีส่วนร่วมมาปรับใช้ในการดำเนินงานมีผลทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้เรียนรู้และนำหลักการมาปฏิบัติจริงในการดำเนินงานโดยสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด คือ การจัดกิจกรรม ตลาดนัดแม่บ้านเกษตรกร โดยในการจัดกิจกรรมครั้งนี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมาปฏิบัติจริงตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพล (2538) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลการหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม

4. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผู้นำกลุ่ม ผู้นำกลุ่มถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และพัฒนา ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ที่กระตุ้นสมาชิกในกลุ่มทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานต่อไปได้ กลุ่มใดที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง กลุ่มนั้นก็จะมีการดำเนินงานที่คล่องแคล่ว ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยา (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

กระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินการของผู้วิจัยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนเพราะ การที่กลุ่มแม่บ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานนั้น ทำให้ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลที่เกิดจากการดำเนินงานและสรุปบทเรียนตลอดจนร่วมหาวิธีแก้ไขปัญหา ซึ่งหากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใดที่ไม่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มนั้นก็ไม่สามารถที่จะพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้นได้รวมถึงยังไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนากลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ อาตุล (2539) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มสมาชิกไม่เข้าร่วมกิจกรรมสูง แสดงให้เห็นว่าสมาชิกยังไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย แบ่งออกเป็น

องค์ความรู้

1) ในการดำเนินการวิจัยควรสร้างความร่วมมือโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2) ในการจัดเวทีประชุมส่วนใหญ่นักวิจัยเข้าร่วมเวที จะเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ภายในกลุ่มเป็นผู้เข้าร่วม เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เสรฐฤทธิกร กรรมการ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การที่จะเชื่อมโยงให้สมาชิกคนอื่นๆได้ร่วมเรียนรู้อย่างทั่วถึงนั้นน้อย ดังนั้นควรมีการติดต่อประสานงานกับสมาชิกคนอื่นๆบ้าง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง

3) ในการดำเนินงานของหน่วยงานเทศบาล สำคัญอย่างยิ่งคือการทำความเข้าใจร่วมกับผู้วิจัยให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อถ่ายทอดการดำเนินงานและการกำหนดทิศทาง การวิจัย

กระบวนการ

1) การดำเนินการวิจัย ครั้งต่อไปควรมีการติดต่อและประสานกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วม ในกระบวนการให้มากที่สุด เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการเห็นช่องทางและขอคำแนะนำได้ และการประสานงานกับหน่วยงานหรือกับใครก็ตามควรมีการติดตามผลและทำข้อตกลงร่วมกันให้ชัดเจน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงที

2) การดำเนินงานร่วมกับชุมชนควรมีการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มคนและอายุ

3) การสื่อสารกับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนและรูปแบบการดำเนินงานที่ไม่เป็นทางการมากเกินไป ไม่เช่นนั้นจะทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกิดความรู้สึกอึดอัด และไม่อยากร่วมกิจกรรม

4) ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยไปบริการวิชาการแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของคนในชุมชน (ดังแสดงในภาคผนวก ก)

ปัญหาและอุปสรรค

1. ในการจัดเวทีประชุมบางครั้งสถานที่จัดประชุม ไม่สามารถควบคุมเสียงรอบข้างได้ทำให้เกิดเสียงดังรบกวน

2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบางคนยังไม่กล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็น ทำให้การระดมความคิดไม่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปเป็นโจทย์การวิจัยต่อเนื่องในเรื่องของการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้ เช่น

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายสำหรับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั้งตำบลอย่างยั่งยืน

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเจาะลึกด้านการพัฒนารูปแบบการตลาดโดยตรง เพราะการตลาดถือเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2546. คู่มือการจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

พงษ์ศักดิ์ อังกลิทธิ. 2534. ผู้นำและการพัฒนาภาวะผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตร.

กรุงเทพฯ: ธนบรรณการพิมพ์.

ประเวศ วะสี. 2538. พุทธเกษตรกรรมกับศานติสุขของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: เวชชนกการพิมพ์.

วิเศษ สุจินทรัพย์. 2544. การเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิงในการจัดการป่า

ชุมชนจังหวัดลำพูน. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เสรี พงศ์พิศ. 2536. ความหวังใหม่ของสระคูณ. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนาขอนแก่น.

อดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. 2538. กลุ่มชาวบ้านกับการแก้ปัญหาศักยภาพชุมชน. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรทัศน์ อินทรคัคมพร. 2546. การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท. เชียงใหม่

ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มนเทียร โรหิตเสถียร. 2549. “การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้า

ในจังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันชัย วัฒนศัพท์. 2546. การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร. ประกอบการบรรยายในการ

สัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ: กองรัฐวิสาหกิจ กรมสวัสดิการและ

คุ้มครองแรงงานกระทรวงแรงงาน.

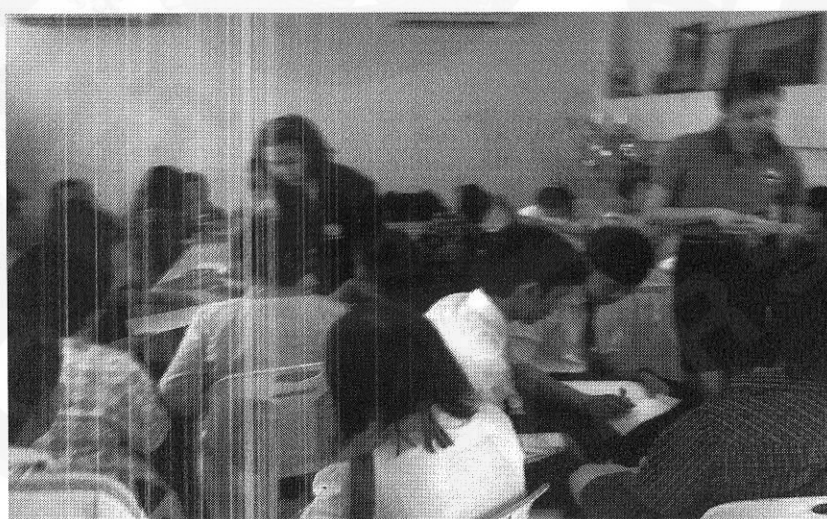
Yamane, Taro. 1967. Statistics: An introductory analysis. New York: Harper and Row.

ภาคผนวก ก

ภาพที่ 1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเสวนาเรื่องแนวทางในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือของคนในชุมชน

ภาพที่ 2 บริการวิชาการแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 มอบช่อดอกไม้ให้แก่นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลป่าไผ่ ดร. ประกิต เสาร์แก้ว
ประธานเปิดการบริการวิชาการในครั้งนี้

ภาพที่ 4 อธิบายแนวทางในการพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพและความร่วมมือ
แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่